

A D A L É K O K

DÉVAI BÍRÓ MÁTYÁS ÉLETTÖRTÉNETÉHEZ.

Dévai Mátyásnak, a magyarországi reformátio egyik legjelentékenyebb terjesztőjének, élettörténetét *Révész Imre* önálló munkában írta meg. (1863.) Lelkiismeretes buzgalommal gyűjté, és alapos kritikával állítá egybe a rendelkezésére álló adatokat. Mindazáltal számos hézag maradt előadásában, a melyek közül néhányat ez alkalommal kitölthetek.

I.

Dévai 1531-ben Kassán mint lelkész működött. Itt királyi rendelet alapján, (1531 nyarán) Szalaházy Tamás egrü püspök elfogatta, és Pozsonyba vitette.

A város tanács ismételve tett lépéseket, hogy kedvelt lelkészének szabadon bocsátását eszközölje ki. ¹⁾ De nem ért célzt.

Dévai Bécsbe küldetett, hol Ferdinánd király megbízatásából, Faber János bécsi püspök három ízben hallgatta ki vallási elvei iránt, és egyúttal mindent megkísérlett, hogy őt a katólika egyház kebelébe visszavezesse.

Révész, erről szólva, megemlíti, hogy »nem lehetetlen, hogy az e tárgyra vonatkozó hivatalos iratok a bécsi püspökség levéltárában feltalálhatók.« ²⁾

¹⁾ Kassa városa 1532. február 22-én a magyar helytartó-tanács-hoz intézett levelében írja, hogy az elmúlt év nyarán az egrü püspök Kassára jött, ki »clam et occulte Concionatorem nostrum hungarum, nomine scilicet Mathiam, . . . abducere fecit.« Kéri, hogy kiszabadításában nyújtson segédkezet. (Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

²⁾ 32. lap, 1. jegyzet.

Ezen hivatalos iratok egy része csakugyan fönmaradt, és pedig a *bécsi állami levéltárban*.

Faber püspök ugyanis mint királyi biztos működén, eljárásáról jelentést tett a királynak.

1533 július 15-én megtörténvén a harmadik kihallgatás, a bécsi püspök fölterjeszté úgy a kérdő pontokat, mint Dévainak azokra adott válaszát. Levelében őszintén bevallá, hogy igyekezetei a fogolynak állhatatosságán teljes hajótörést szenvedtek; minélfogva azt ajánlotta Ferdinándnak, hogy Dévait küldje vissza Magyarországra, a hol illetékes főpapja — az egri püspök — a törvények értelmében bánják el vele. ¹⁾

A király elfogadta e javaslatot, és — július 18-ika táján — értesíté az egri püspököt, hogy Dévai hozzá fog küldetni. ²⁾

Azonban egy-két nappal utóbb (július 18 és 21 között) Dévainak sikerült a bécsi börtönből kiszabadulni, és Magyarországra menekülni.

Az udvarnál azon nézet volt elterjedve, hogy egykori hívei, a kassai polgárok nyújtottak neki a szabadulásra segédkezet. ³⁾

A király azonnal rendeleteket bocsátott szét, hogy Dévait újra fogják el. ⁴⁾ Ennek azonban sikerült János király területén menedéket találni.

¹⁾ A három iratot közlöm a Mellékletekben I. II. III. szám alatt.

²⁾ Faber püspök innént említett jelentésének hátlapján a következő kabineti jegyzet olvasható: »Agriensi zu schreiben, dass S. Majestät In den briester zueschickhen, dann weil derselbe seinem Bistumb untervorffen hab S. Maj. Im kein eingriff wollen thun; hab demnach zuvor examination lassen halten, was sein mainung ist, und Er aus den schrifftten so Im S. Maj. schickhen, vernemen. Et dominus episcopus Viennensis debet adjuungere omnem informationem sue tractationis cum sacerdote et eiusdem confessiones.«

³⁾ Ferdinánd 1533 július 23-án írja az egri püspöknek: »Sacerdos ille Lutherismi reus, ex Ciuitate nostra Cassouiensi, Posonium, ut nosti, indeque huc (Bécsbe) adductus, carcere, quo seruabatur, euasit. Qui cum (ut intelligere potuimus) Cassouiensium aliquorum ope et ministerio in hoc eius effugio potissimum adiutus esse videatur. . .« (Eredeti fogalmazata a bécsi titkos levéltárban.)

⁴⁾ Ferdinánd az imént idézett levélben írja: »Quamuis in toto eo, quod admissum est, certius aliquantum perquirendo, maiorem curam sumus adhibitori, Tue propterea fidelitati committimus, ut de eo Tu quoque diligentiam et inquisitionem habere velis, ut . . . ubi ubi per-

E szerint tehát Dévai kiszabadulásának ideje és módja, mely ekkorig ismeretlen vala, föl van derítve.

II.

Dévai miután egy ideig Budán, majd több éven át Nádasdy Tamás sárvári birtokán tartózkodék, 1536 végén Wittenbergbe és Bázalbe utazott. Innen a következő esztendőben hazájába visszaérkezve, ismét Nádasdy Tamás pártfogása alá vonúlt.

Révész nézete szerint, 1538-tól kezdve egész 1541-ig, ezen főúr birtokain élt, s a feldunai vidéken folytatta a reformatió érdekében tevékenységét. Azonban nyíltan bevallja, hogy az általa előadottak »egykorú, sőt közelkorú adatok és bizonyságok által igazolhatók nem lévén, csak sejtelenként szerepelhetnek a történelem mezején.« ¹⁾

E sejtelmet az egykorú adatok nem igazolják. Az említett éveket Dévai nem töltötte egészen Nádasdynál. Jó ideig *Perényi Péter* udvarában tartózkodott, míg 1540. kezdetén, az oltári szentségre vonatkozó hitágazat fölfogása iránt komoly surlódások támadtak közöttök. Dévai ugyanis azt tanítá, hogy a kenyér színe alatt az Úr teste csak abban a pillanatban van jelen, a mikor a hívő magához veszi; de nincs jelen, mikor a szentségtartóban őriztetik vagy körmenetelen vitetik. Perényi pedig az ellenkező nézetet, vagyis a katolikus álláspontot védelmezte. ²⁾

uestigetur, ac deprehensus et captus asseruetur.« És az egri püspöknek július 28-án kelt levelére így válaszol: »Sacerdotem vero sic evasisse, non parum nos commovit, quem cum in multis aberrantem, nec redire volentem, tibi, ut ordinario, remittere voluissemus, eius nimirum rei presagio monitus, aliquorum forte auxilio, . . . aufugit. Tuum ergo esto omnem . . . adhibere diligentiam, ut . . . comprehendatur. Quod nostrum vero fuerit, . . . latius dehinc fieri demandabimus.« (Eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

¹⁾ 47. 1.

²⁾ Stöckel Lénárd 1540. apr. 29-én írja Révai Ferencznek: »De Matthia Devai tantum ad Magnificentiam Vestram proximis literis scripsi, quantum ego ex aliis cognoveram. Sciebam enim Dominum Pereni ei inimicum esse factum, sed quamobrem, adhuc mihi notum non erat. Intellexi postea ex Sacerdote quodam Ujheliensi, qui, eandem ob causam, per dies aliquot in carcere habitus . . . Idemque ad me scripsit ipse Devai his verbis: „*Turbas et causas discessus mei a priore principe meo*

Perényi oly hévvel küzdött saját fölfogása mellett, hogy Dévainak állása tarthatlanná lett, és távoznia kellett. Sőt hire járt, hogy őt Perényi börtönbe vetette. Ez nem volt való; de a hir még sem nélkülöze minden alapot, mert Perényi ugyanakkor Dévainak egyik elvtársát, az újhelyi-papot csakugyan néhány napig fogva tartá. ¹⁾

Dévai ekkor egy más, nem kevésbbé hatalmas főúrhoz vonúlt, *Serédi Gáspárhoz*, ki őt (1540. elején) a *szikszai* iskolában mint tanítót alkalmazá. ²⁾ Erről életírójának nem volt tudomása. Pedig hosszabb ideig működött ezen állásban. A következő (1541) év elején Szikszóról kedveskedik Révai Ferencz nádori helytartó Eperjesen tanuló fiainak borral, hálás viszonzás gyanánt azon pártfogás- és segélyért, melyben őt atyjok részesíté. ³⁾

Azonban innen is az egri püspök zavarja ki. Frangepán Ferencz rendeletet eszközölt ki ellene a királytól. Ennek következtében 1541 végén távoznia kell. Ezt maga panaszolja el Révai Ferenczhez intézett levelében, a mely így megismerteti Dévai újabb kivándorlásának okát, melyet Révész tévesen keregett a török háborúban és a protestánsok között támadott pártviszályokban.

Dévai ismét Wittenbergbe ment, a hol, Melanchthon barátságában bízva, alkalmazást remélt találhatni. Melanchthon csakugyan, 1541 december 28-án meleg levélben ajánlja őt a brandenburgi György örgróf pártfogásába.

»Minemű sikere lett Melanchthon ajánlatának — írja Ré-

tenere te credo. Summa controversiae: Panis circumlatus, aut in cancelloz inclusus, sacramentum non est. Ille pro sacramento habet, condiciones ad integritatem sacramenti petrinentes non admittit.« In eum nihil praeterea crudelius est consultum, ita, ut nescio quibus rumoribus falsis ad nos allatum erat.« (Eredetije a b. Révai család kisselmecezi levéltárában).

¹⁾ Lásd az imént idézett levelet.

²⁾ Stöckel 1540. april 29-én írja Révainak: »Contulit se (t. i. Devai) ad Dominum Seredi, qui eum ad docendi munus in oppido Zikzo adhibere cogitat.« (Eredetije ugyanott.)

³⁾ Werner György Eperjesről, 1541. január 18-án írja Révainak: »Nostro Matthiae Devai recepi me illos 50 florenos curaturum, . . . Redditae mihi sunt a nostro Devai literae, quibus significat se aliquid vini ad liberos Magnificentiae Vestrae dono mittere.« (Eredetije ugyanott.)

vész — vajjon ezúttal hol és meddig tartózkodott külföldön Dévai, mindezen kérdésekre, adatok hiányában, teljes biztossággal egyáltalában meg nem felelhetünk.« ¹⁾

De most már megfelelhetünk.

Dévai Wittenbergben maradt, hol Melanchthon házánál vendégszerető fogadtatásra talált. Innen fölkeresi (1542 mártius 8-ai) levelével pártfogóját Révai Ferenczet. Hazájának és vallásának ügye foglalkoztatja őt. Elkeseredés és csüggedés szól soraiból. ²⁾

Révésznek nem volt tudomása arról, mikor tért vissza Dévai Magyarországra. Csak következteti, hogy »Dévaynak 1544-ben már a hazában kellett lenni.« ³⁾

Itt volt ő már 1543 tavaszán, és *Miskolczra* hivatott meg lelkésznek; de állomásának elfoglalásában megakadályozta a kath. papság, mely jól tudta, mily félelmes ellenfélt bír benne. ⁴⁾

Dévai nem találta föl a nyugalmat akkor sem, mikor *Drágffy Gáspár* hatalmas védelme alá helyezte magát. ⁵⁾ *Ferdinánd* ismételve intézett leveleket azon főurhoz, fölszólítva, hogy Dévait és elvtársait távolítsa el magától. ⁶⁾

Vajjon engedelmeskedett-e Drágffy a királyi parancsnak nem tudjuk. Itt megszakadnak adataink, melyek Dévai reformátori pályájára világot vetnek.

¹⁾ 51. l.

²⁾ Egész terjedelmében közlöm a IV. szám alatt.

³⁾ 53. l.

⁴⁾ Stöckel Lénárd 1543. június 30-án, Bártfáról, így ír Révai Ferencznek: »Deuai noster qui Miskolcium vocatus erat, monachorum opera, repulsus est.« (Eredetije a kis-selmeczi levéltárban.)

⁵⁾ Révész téved tehát, mikor azt hiszi, hogy »Dévay . . . működésének helye, külföldről való visszatérése után . . . Debreczen vala.« 54. l.

⁶⁾ *Ferdinánd* 1544. február 12-én Prágából így ír Várday Pál esztergomi érsekhez és királyi helytartóhoz. »De Mathia Deway heretico, que nobis subscripsistis, intelleximus. Ostendit etiam nobis Zagrabiensis copiam literarum Casparis Dragffy. Jam antea binis literis nostris commisimus ipsi Dragffy, ut huiusmodi hereticos homines in bonis suis non pateretur, quod eum omnino facturum credimus.« (Eredetije az esztergomi primási levéltárban.) Ezen adat teljesen elosztatja azon kétségeket, melyek a Dévai és Drágffy között fönnállott összeköttetés tárgyában Révészt foglalkoztatták.

I.

1533. Július 15.

A bécsi püspöknek, Dévai Mátyás kihallgatása felől, Ferdinánd királyhoz intézett jelentése.

Allergnedigisterr Romischer König vñnd Herr, demnach auff Euer Róm. kun. Majst. beuelch, Ich zum andern mol jn Beiwesen etlicher Doctorn Licentiaten vñnd Briesterr, den Lutherischen pfaffen so aus Hungern alher presentiert worden examiniert hab, laut der Relation Ewer kun. Majst. vberantwort, hab Ich auff den lezten Ratschlag denselbigen Briesterr, auff hiebei ligende Articl, abermal jn beysein vyler personen examiniert, vñnd wie vor allerley Im gesagt auch vñndersagt, Ermanet vñnd furgebracht, von Ime die Responsien, auch laut beyligender copeny nit anders bekommen mögen, vñnd wiewol etlichs durch meinen official, so Licenciat vñnd ein Notarius ist, auffgeschriben, So hat sich doch vyl Inred vñnd gegen Red darzwischen aus der geschriff auch sonst zuegetragen, das hierjn nit geschriben. Er ist vber seinen Herrn Bischoff vñnd Ordinarium dominum Agriensem ganz verpittert, nennet In ainen Tyrannum etc. vñnd hat wenig gnad zuwiderkern, bleibet pertinax jn vil Stucken, vñnd zu besorgen wo es Im muglich Er wurde jn seinen Heresibus fürfarn. Diweil Ich nun dreymol sampt andern gehandelt, vñnd sein Salutem gesuecht, Er mir vñnd meiner jurisdiction nit zuegehert, vñnd Ich sonst vonwegen der Religion, Odia vñnd auffsecz meines achtens gnuag auff mich geladenn acht Ich kains wegs zuraten, das hie weiter wider jn procediert vñnd exequiert werde, hierumb ist mein vnderthenigist Bit vñnd Ratt Ew. kun. Majst. wolle denselben seinem Ordinario zueschicken Im beuelhen, das Er Justitiam thue, So dan Ew. Rom. kun. Majst. mir aufflegt Das Ich die Acta darmit vñnd darneben auch schicken vñnd einschliessen sol, Bin ich solichs zu thun ganz willig vñnd genaigt, Alain diweil allerley volck, fere de omni natione que sub celo est, hie ist, ainer nit gesinnet vñnd genaigt wie der anderr, vñnd dan Ich mit Hvchstem vleiss, so vyl mir jmer muglich, den Schwurwel der vilfaltigen Keczereienn, so Ich hie gefunden gestilt, das durch dise person vñnd Handlung, nit von newen dingen, hin vñnd heer fragens, disputierens, vñnd dergleichen sachen erweckt werden, wie mir dan mit zweifflet Ewer Róm. kun. Majst. als der hochuerstendigist selber bedencken vñnd newem Schwurwel so die Ketzerr vñnd Schwermer woll auff vñnd anrichten kunnen, faerkomen kundt, vñnd gnediglich abstellen werde. In summa sein Handgeschriff Lutherisch, Zwinglisch, Buczerisch vñnd an-

dere Buecher, so hinder im gefunden, sein ain anczaigung vyles giffts, so er zu Wittemberg gesogen.

Ewr Roem. Kuen. Majestät

underthenigister Caplan
Johann Bischoe zu Wienn.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban. Ung. Acten. 1533.)

II.

1533. Julius 15.

A Dévai Mátyás ellen intézett vizsgálat alkalmával, a bécsi püspök által formulázott kérdő pontok.

Articvli Inqvisorij contra et aduersus quendam Mathiam, olim concionatorem cassouiensem, presbyterum apostatam, super quibus simpliciter sine ambagibus medio iuramenti respondere debet per uerbum credit, uel non credit.

1. Primo etsi Lutherus uelut haereticus euitandus ab omnibus, illiusque peruersa dogmata dudum a faelicis recordationis Leone Papa Decimo, una cum eiusdem libris, libellis et tractatibus condemnata sint, nihilominus idem Mathias se se Vittenbergam contulit, atque illic Lutheri et Lutheranorum praedicationes ac lectiones audiuit, et cum eisdem haereticis consuetudinem conuersionemque habuit.

2. Item ex eorundem praedicationibus ac lectionibus damnatas haereses et peruersa dogmata suxit ac didicit.

3. Item eisdem praeceptoribus usus ac seductus in uarias et diuersas haereses, non tantum a summis pontificibus et sanctis concilijs damnatas, sed etiam ab ecclesia catholica nunquam receptas incidit ac easdem docuit.

4. Item negat atque negauit septem esse sacramenta.

5. Item inuocationem ac intercessionem diuae uirginis Mariae ac sanctorum negat.

6. Item docuit utriusque speciej communionem ad salutem esse necessariam.

7. Item tenuit ac tenet post uerba consecrationis etiam in sacramento altaris esse et remanere substantiam panis et uinj.

8. Item tenuit ac tenet beatissimam uirginem Mariam nihil plus apud deum posse quam aliquem alium, et hanc fuisse mulierem similem alijs.

9. Item tenuit ac tenet eucharistiam in missa non esse oblationem.

10. Item docuit missam in quacunq̃ue magna ecclesia non debere celebrari, nisi unam in hebdomada.

11. Item missam iuxta morem et ritum ecclesiae Romanae, a reditu ex Vittenberga, licet esset sacerdos, celebrare non uoluit, jmo eandem missam contempsit.

12. Item docuit uenerationem reliquiarum, processiones, stationes et peregrinationis esse meras stultitias, nec quicquam prodesse ad salutem.

13. Item ieiunia ab ecclesia instituta ac etiam abstinentiam a carnibus, quadragesimali, ac etiam certis alijs temporibus contempsit ac uilipendit.

14. Item festa sanctorum esse superuacanea, nec teneri quemquam ad obseruationem eorum.

15. Item purgatorium dicit esse nullum.

16. Item confessionem sacramentalem presbytero facere non oportere, neque necesse esse affirmauit.

17. Item tenuit ac tenet opera qualiacumque nihil ad salutem prodesse, sed sola fide iustificari hominem.

18. Item Hieronimum ac caeteros ecclesiae doctores praecipuos uerbis contumeliosis affecit.

18. Item sacerdotium nouae legis in ecclesia dei negauit, propterea presbyteratum (quem semel benedictione episcopali suscepit) abnegauit, asserens laicos aequae sacerdotes esse, quemadmodum ipse sit.

20. Item quod presbyteri non teneantur dicere canonicas horas, quas nec ipse aliquot annis unquam dixit.

21. Item quod religiosis et presbyteris non praedicantibus nullae decimae uel eleemosinae dari debeant.

22. Item oleum extremae unctionis nihil ualere docuit.

23. Item tenuit ac tenet eum consecrare posse, qui fuerit electus ab aliqua congregatione christifidelium.

24. Item quod etiam Diaconus conficere et consecrare possit eucharistiae sacramentum.

25. Item tenet, quod etiam mulieres possint praedicare et ministrare sacramentum.

27. Item in homine negat liberum arbitrium.

(Egykorú irat a bécsi állami levéltárban.)

III.

1533. Julius 15.

Dévai Mátyás feleletci a kérdő pontokra.

Anno 1533. die Martis, decimaquinta mensis Julij, reuerendissimus dominus viennensis constitutus in monasterio Augustinensi, cum Mathia praedicatore cassouiensi egit, ut responderet ar-

ticulis sibi obiiciendis per uerbum Credit vel non Credit, praesentibus domino doctore Wurgell, domino Joanne, domino Conrado Mayr, domino plebano in attekrim, Andrea Wagner.

Responsio Mathiae super articulis sibi obiectis, ex Commissione regiae Maiestatis.

I. Super primo articulo incipiendo; Primo et si Lutherus: fatetur articulum.

II. Super secundo dicit se lectiones ac predicationes audiuisse.

III. Super tertio articulo examinatus dicit se non eorum dogmata sed sacram scripturam docuisse.

IV. Super quarto articulo examinatus: Non Credit septem sacramenta.

V. Super quinto examinatus, dicit se non negare, sed sacram scripturam negare.

VI. Super sexto articulo respondit, ad fidem confirmationis et consolationis nostrae, utriusque speciei communionem esse necessariam.

VII. Super septimo articulo examinatus Credit articulum verum.

VIII. Super octauo articulo examinatus negat intercessionem beatae Mariae uirginis, sed diffitetur, se praedicasse eam peccatricem actuali peccato, aut similem alijs mulieribus, tamen tenet eam esse conceptam in peccato originali, sicut alios sanctos.

IX. Super nono articulo examinatus Credit encharistiam esse sacrificium encharisticum, non tamen satisfactorium neque propiciatorium.

X. Super decimo articulo fatetur se locutum fuisse contra multitudinem missarum.

XI. Super undecimo articulo examinatus dicit se aliquando celebrasse, sed post reditum a Vittenberga non celebrasse, quia non erat uocatus ad ministranda sacramenta, propterea noluit celebrare.

XII. Super duodecimo articulo examinatus fatetur se praedicasse eas non valere.

XIII. Super tredecimo articulo examinatus fatetur se praedicasse libertatem, sed non abusum propter infirmos.

XIV. Super XIV. articulo fatetur se praedicasse contra multitudinem festorum, et hoc propterea quod multa mala in eis peragantur.

XV. Super XV. articulo Non Credit purgatorium, in hac uita.

XVI. Super XVI. articulo Dicit quod unus quisque Christianus etiam mulieres possint audire confessiones, tamen in ecclesia debet eligi postea idoneus, cui confiteatur postea, homo ad recipiendam consolationem, et eam esse necessariam ad salutem, Deficiente vero sacerdote, quod illa possit fieri cuicumque tandem Christiano, etiam mulieri, tempore necessitatis.

XVII. Super 17. articulo dicit quod coram deo sola fides iustificet, fiduciam operum excludit a causa iustificationis, non ab effectu.

XVIII. Super XVIII. articulo Non Credit.

XIX. Super XIX. articulo Dicit, quo ad officia orationis praedicationis et sacrificij omnes Christiani sint sacerdotes, sed in ecclesia nemo presumat hanc prouintiam nisi uocatus.

XX. Super 20 articulo negat ut ponitur, sed praedicauit quod debeant legere scripturas sacras et non inutiliter tempus perdere in horarum canonicarum recitationibus, quae nec illis, nec alijs prosint; fatendo se horas canonicas non orasse propter defectum oculorum, et lectionem sacrarum literarum.

XXI. Super 21. articulo, negat eum.

XXII. Super 22. articulo, Credit articulum verum.

XXIII. Super 23., fatetur.

XXIV. Super 24. articulo, non ponit differentiam inter diaconum et presbyterum.

XXV. Super 25. articulo, quod sic tempore non aliter credit.

XXVI. Super 26. articulo, sic negat liberum arbitrium, quemadmodum Augustinus libro 3. hypognoticorum; fatetur enim liberum arbitrium erga praecepta, quae sunt in secunda tabula Moysis, sed negat liberum arbitrium in praeceptis primae tabulae.

(Egykorú irat a bécsi állami levéltárban.)

IV.

1542. mártius 8.

Dévai Bíró Mátyás levele Révay Ferenczhez.

Post perpetua obsequia et orationes. Magnifice domine patrone observandissima. Ut sum affectus interitu miserae nostrae patriae vix unde initium orationis inchoem inuenio. Scio inibi res atrocius geri, quam vel in finibus M. Vestrae, aut ut nos audimus, tamen meum ita percellunt animum, ut saepe iuxta Conerum (?) non ibi sum, ubi sum. Irritaverunt beneficentissimum Deum patrem vere nostrum coelestem rasi et uncti, qui tamen una vel

perierunt, vel peribunt, etsi aliqui secundum loca receptus ad tempus habuerint, experientur tamen illum, qui spiritum in naribus habet, hi qui suis multos vel teste M. V. multos enumerare possim, sed pauci sunt inter eos, qui peius me habeant, qui vel indocti erant asini, vel obstinati. Unus Andreas doctor, qui intelligebat vera, ac contra verae sapientiae ac verae fortitudinis naturam negabat vera et vilissimis blandiebatur hominibus. Is nunc merito odio habetur, quo cum nisi congressus fuisset, nullis referentibus tam inconstantem eum esse credidisset. Vera sunt, quae loquor, etiamsi sciam M. V. forsitan haec displicere. Si superest agat poenitentiam et ex vero corde convertatur ad Deum, per filium suum Christum; alioquin non impune laturus tantam hypocrisim. Summa ipsi sunt in causa, quorum intererat et principum mores regere, et veram religionem spargere, et pro vera fide confessionem vel mortem obire, interitus Regni. Sed nihil minus fecerunt. De me non habeo quid scribam. Tam ego nullam spem auxilii in quoquam habeo, sed ut Deo visum fuerit, regat me, defendat, tueatur, quousque voluerit. Agriensis Episcopus, cum suo Ferdinando, monachis et sacerdotibus non siverunt aliquousque in meo loco esse, sed coactus sum solum vertere. Hic vel morte acerbiora sunt, cum eos audiam praedam luporum esse. Saepe velim, si in vivis non essem. Pios consolari necesse est. Ecclesia afflictorum, qui suam consolationem post hanc vitam habent, debet enim Christo consolationis esse, qui est caput Ecclesiae. Ego hic nihil video, quod ad patriae defensionem viderent principes, vel sunt obcecati vel segnes et fruges consumere nati. Ut audio Imperium non deesset, ni miser homo Rex Ferdinandus (sed nomine tantum) affectibus suis non ita indulgeret. Sed valde timeo, ut quod fuerit initium interitus Regni, sit et finis, ut simul nobis cum poenas idololatriae et contemptus verbi Dei persolvat. Ego breviter scripsi M. V. quam una cum sua familia, liberis, amicis, feliciter valere cupio. Velim, si fieri possit, rerum ungaricarum M. V. me certiore redderet. Multa quidem audimus, quae etsi maiore ex parte vera sint, habet tamen certiora M. V. scribere. Cui me meaeque orationes commendo.

Heri a Philippo accepi scriptum Norimberga, parum abfuisse, quin Vienna caperetur a Turcis, auxilia nulla inde speranda, principes miris exactionibus excitare populum et hic, et in Bavaria et ubique. Hanc aestatem Deo volente, si vixero, velim hic transigere. Quo tandem fortuna me ferat, non satis scio. Hoc unum a M. V. recognoscere cupio, ut fusissime res ungaricas et principum nostrorum, quam citissime poterit, perscribat. Ut sum affecto corpore, timeo me ad imminentem aestatem, quamquam D. Philippus bono cibo et potu, quantum in se est, alat me, non

tamen possum incidentibus morbis carere. Domino Stephano, eius uxori meas orationes M. V. commendo. De meo Benedicto, ubi locorum sit, et de Stephano presbytero, si M. V. ad me scripserit, reddat me certiozem. Christus regat et illuminet omnes vos amore. 8 martii. Anno salutis 1542.

Matthias Deuai
M. V. deditissimus.

Magnifico Domino Francisco de Reua etc. Domino et Patrono observandissimo.

Ad Sclabina.

(Eredetije a M. N. Múzeum könyvtárában, közszemlére kitéve a bibliographiai kiállításban.)

Közli: FRAKNÓI VILMOS.
